

Ks. Dr Eugeniusz Dąbrowski, *Proces Chrystusa w świetle historyczno-krytycznym*, wydanie trzecie, zmienione i powiększone, Poznań [1965] Księgarnia św. Wojciecha, 80, ss. 223.

Praca ks. Eugeniusza Dąbrowskiego o procesie Chrystusa ukazała się po raz pierwszy w r. 1934 w Warszawie w zbiorowym dziele profesorów i docentów Uniwersytetu Warszawskiego pt. *Christos Soter*. W rok później nakładem Ks. Ks. Pallotynów w Warszawie wyszło drugie jej wydanie, poprawione i uzupełnione. Siedemdziesięciostronicowa broszura została na nowo opracowana i ukazała się po 30 latach w Księgarni św. Wojciecha jako wydanie trzecie, zmienione i powiększone. Jest to ciągle jeszcze jedyna obszerniejsza praca polska o procesie Chrystusa, bo *Proces Jezusa* F. Doerra jest przekładem z języka niemieckiego.

Wstęp przedstawia problematykę procesu Chrystusa; sam temat został rozwinięty w pięciu częściach. Pierwsza z nich omawia źródła historyczne do procesu, druga zbiera dane o osobach, biorących udział lub związanych w jakiś sposób z procesem; trzecia przedstawia proces Chrystusa przed Sanhedrynem, czwarta proces przed Piłatem i piąta — ukrzyżowanie. Uzupełniają książkę cztery appendices; o chronologii procesu Chrystusa, o położeniu pałacu Kaifasza i pretorium Piłata oraz o ewangelich jako dokumentach historycznych. Tytuł ostatniego dodatku brzmi: „Postępowanie przed Sanhedrynem a chronologia procesu Chrystusa”. Bibliografia, wykaz autorów, spis treści i streszczenie w języku angielskim zamykają książkę.

Tak ujęta praca nie wykracza w zasadzie poza ramy wydania poprzedniego, którego część pierwsza omawiała źródła historyczne procesu, a druga przedstawiała w pięciu krótkich rozdziałach areztowanie Chrystusa, kompetencje sądowe Sanhedrynu, postępowanie przed trybunałem żydowskim, postępowanie przed trybunałem rzymskim oraz da-

wała krytyczną ocenę wyroku. Wszystkie te rozdziały weszły w skład nowego wydania, ale zostały w nim omówione obszerniej. Dotyczy to zwłaszcza rozdziałów o postępowaniu przed trybunałem żydowskim i rzymskim. Głównie jednak na powiększenie objętości książki wpłynęło dodanie dwóch zupełnie nowych części, z których jedna podaje wiadomości o Annaszu, Judaszu, Poncjuszu Piłacie, Herodzie Antypasie i Barabaszu, a druga komentuje tekst biblijny, dotyczący ukrzyżowania i złożenia do grobu.

Autor referuje dawne oraz nowe twierdzenia i hipotezy, ocenia je krytycznie i często polemizuje w obronie historyczności opisów ewangelicznych z wydaną w r. 1961 pracą P. Wintera *On the Trial of Jesus*. Stanowisko ks. Dąbrowskiego nie uległo po trzydziestu latach zmianie. Broni on nadal kompetencji Sanhedrynu w ujęciu Mommsena i Marquarta, przyjmuje, że prawo sądowe zawarte w Misznie obowiązywało w czasach Chrystusa i zostało naruszone przez Sanhedryn, opowiada się za hipotezą o dwóch posiedzeniach Sanhedrynu, odrzuca udział wojska rzymskiego w areztowaniu Chrystusa, lokalizuje pretorium w pałacu Heroda, a pałac Kaifasza w miejscu dzisiejszego kościoła asumpcjonistów in Gallicantu. Przez niedopatrzenie chyba nie wspomina o pracach Chavela, dotyczących amnestii paschalnej, powołując się jedynie na niewystarczające świadectwa papirusów egipskich.

Bibliografia podaje tylko dzieła wybrane, odsyłając czytelnika do prac O. Vostého i J. Blinzlera. Książka informuje dobrze o zagadnieniach, związanych z procesem Chrystusa i o aktualnych badaniach w tym zakresie. Jako jedyna i nowa polska praca tego rodzaju zasługuje na uznanie i polecenie.